

אורות ישראל
מכללה אקדמית לחינוך
מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

שם הקורס: היסטוריה של ימי הביניים המוקדמים והמאוחרים
שנה"ל תשע"ח, מתוקשב

שם המרצה: ד"ר ארי גייגר
מסלול/התמחות: היסטוריה
היקף שעות: 2 ש"ש

תוכן הקורס ומטרות הקורס/רציונל

הקורס מיועד להעניק לתלמידים ידע בסיסי על האירועים והתהליכים המרכזיים שעברו על אירופה בימי הביניים (מאות 4-15). הקורס יעסוק בעיקר באירופה הלטינית, אך גם ייגע ברמה בסיסית באימפריה הביזנטית ובעליית האסלאם. הנושאים שיילמדו קשורים בענפים שונים של ההיסטוריה – היסטוריה פוליטית, צבאית, דתית וחברתית. כיוון שמדובר בקורס מבוא, הקריטריון לבחירת הנושאים הוא חשיבותו של הנושא בעיצוב פניה של אירופה בתקופה המדוברת.

יחידות הוראה בקורס

מס' היחידה	נושא השיעור
1	מבוא לימי הביניים המוקדמים: מדוע 'ימי הביניים'? גבולות הזמן של התקופה; חלוקה לתקופות משנה; מאפיינים של התקופה
2	האימפריה הרומית בשלהי העת העתיקה (מאות 1-3): רקע היסטורי; המשבר של אמצע המאה השלישית; ההתאוששות בימי דיוקלטיאנוס וקונסטנטינוס
3	התנצרות האימפריה הרומית: ראשית הנצרות; רדיפת הנוצרים באימפריה הרומית; התנצרות האימפריה הרומית; גורמים להצלחת הנצרות; ההיפרדות לזרמים שונים; השפעות ההתנצרות על האימפריה הרומית ועל אירופה
4	חדירת העמים הברברים לאירופה: מי היו הברברים? פלישות הברברים; הגל הראשון של הפלישות; נתיבי הנדודים והממלכות שהוקמו על ידי עמים ברבריים בגל הראשון של הפלישות
5	הממלכות הברבריות במערב אירופה: המבנה הפוליטי במערב אירופה לאחר נפילת הקיסרות המערבית; תמורה או רצף?

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
ת"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ר אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בסייד

6	הממכה הפרנקית: רקע; התקופה המרובינגית; התקופה הקרולינגית; האימפריה הקרולינגית לאחר קרל הגדול
7	הקיסרות הביזנטית בימי הביניים המוקדמים: רקע מוקדם, האתגר הצבאי שעמד בפני הקיסרות, המחלוקות הדתיות; הקיסרות תחת יוסטיניאנוס; הכנסיה הביזנטית
8	מוסד האפיפיורות: הביסוס התאולוגי לבכורה של בישוף רומא בכנסיה; סמכויות האפיפיור; הקוריה ברומא
9	הגל השני של הפלישות: הפלישה הביזנטית למערב; לומברדים; עמים ברבריים אחרים; פרנקים; מוסלמים
10	עליית האסלאם: העולם שבו הופיע האסלאם; לידת האסלאם; התפשטות האסלאם; התהוות העולם המוסלמי
11	הנזירות המערבית בימי הביניים המוקדמים: הנזירות הקדומה; ערכי תנועת הנזירות; החיים במנזר; התקנון הנזירי; החינוך במנזרים; סוגי נזירות; הנזירות והחברה הנוצרית
12	המעבר מימי הביניים המוקדמים למאוחרים: המשבר של סוף ימי הביניים המוקדמים; מצבה של אירופה בסוף ימי הביניים המוקדמים; אירופה בימי הביניים המאוחרים: סקירה כללית
13	כלכלה, חברה, דמוגרפיה: פאודליזם; עליית הערים והחברה העירונית; גידול דמוגרפי; התפתחות הכלכלה
14	מלכים וממלכות: פוליטיקה פנימית וחיצונית: גרמניה (הקיסרות הרומית הקדושה); צרפת; אנגליה
15	החזית הנוצרית-מוסלמית: הרקונקיסטה; מסעי הצלב
16	התפתחויות בתחום הדתי: הנצרות העממית; המסדרים החדשים; מאבק האיננוסטיטורה והרפורמה הגרגוריאנית; האפיפיורות בשיא כוחה; המינות ומסדרי היחפנים; האינקוויזיציה
17	התרבות האירופית במאות 12-15: הרנסנס של המאה ה-12; האוניברסיטאות והשפעתן התרבותית

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
תייד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, דיני אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

18	סוף ימי הביניים: המשבר של המאה ה-14; התפתחויות חיוביות
----	--

חובות/דרישות הקורס

מטלות הקורס: מטלות, מבחן.

מרכיבי הציון הסופי ודרך חישובו: 65% מבחן, 35% מטלות

דרכי התקשרות עם המרצה

פנייה בדוא"ל: ari.geiger@biu.ac.il

או בטלפון: 052-5379060

ביבליוגרפיה

ז'ראר ואלה, הנצרות הקדומה, היסטוריה וספרות בתקופה כינונה (100-800), תל אביב, תשס"ו.
 קלוד כאהן, האיסלאם מלידתו עד תחילת האימפריה העות'מאנית, תל אביב תשנ"ה.
 רוברט לופז, לידתה של אירופה, תל אביב תש"ן.
 אורה לימור ויצחק חן, ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים, תל אביב תשס"ג-תשס"ד, כרכים א, ב, ד.
 סופיה מנשה, הכנסייה הקתולית בימי הביניים, אידיאולוגיה ופוליטיקה, כרכים א-ב, תל אביב תשס"ו.
 רבקה ניר, הנצרות הקדומה, שלוש המאות הראשונות, תל אביב תשס"ט.
 שלמה נאמן, לידתה של ציוויליזציה: אלף שנות אירופה לטינית, תל אביב תשל"ה.
 איריס שגיר, מסעי הצלב: היסטוריה והיסטוריוגרפיה, רעננה תשע"ה.
 ישראל שצמן, האימפריה הרומית ומורשתה, תל אביב תשס"ב.

Wim Blockmans and Peter Hoppenbrouwers, *Introduction to Medieval Europe, 300-1550*, London 2007.

Peter Brown, *The World of Late Antiquity: from Marcus Aurelius to Muhammad*, London 1971.

Averil Cameron, *The Mediterranean World in Late Antiquity, AD 395-600*, London 1993.

William H. C. Frend, *The Rise of Christianity*, Philadelphia 1984.

Edward Gibbon, *The Decline and Fall of the Roman Empire*, London 1960.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
 ת"ד 1106, רחובות 76110
 טלפון: 08-9485662
 פקס: 08-9485686
 דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ר אפרים
 מיקוד 44814
 טלפון: 03-9061301
 פקס: 03-9061342
 דוא"ל: dekan@orot.ac.il

אורות ישראל

מכללה אקדמית לחינוך

מייסודן של מכללות מורשת יעקב ואורות ישראל

בס"ד

Chris Wickham, *The Inheritance of Rome: a History of Europe from 400 to 1000*,
New York 2009.

קמפוס רחובות

רחוב הרב שטיינמן 3
תי"ד 1106, רחובות 76110
טלפון: 08-9485662
פקס: 08-9485686
דוא"ל: sima-c@mor.ac.il

קמפוס אלקנה

אלקנה, ד"ינ אפרים
מיקוד 44814
טלפון: 03-9061301
פקס: 03-9061342
דוא"ל: dekan@orot.ac.il